

Drammen kommune

Økonomisk handlingsrom mot 2030

Behovskorrigert KOSTRA-analyse, dypdykk i pleie og omsorg, ROBEC-radar, demografisk stresstest og juridisk klassifisert handlingsromskart — bygget på 3 309 sporbare datapunkter fra åpne kilder, validert mot Statsforvalterens kontrolltall og kvalitetssikret av et adversarielt rødt lag.

-663 mill

under behovsnivå i pleie og omsorg per år (2025) — landets-lave sykehjemsdekning og revisordokumentert forsvarlighetsrisiko

-207 mill

under behovsnivå i grunnskole — med minst margin til lærernormen av de tre kommunene

66 mill

merkostnad per år hvis renten stiger ett prosentpoeng — høyest renteeksponering av de tre (60,7 %)

~2,9 %

kassens disposisjonsfond i 2029 etter vedtatt plan — under faresignal-grensen; kommunen kaller selv planen «ikke bærekraftig over tid»

Sammendrag for kommunestyret

VISER Drammen driver de store velferdstjenestene billigst av sammenlignings- kommunene: pleie og omsorg ligger **663 mill kr/år under** behovsnivået i inntektssystemet, grunnskole **207 mill under**, sosialfeltet 178 mill under. Resultatregnskapet er det beste av de tre (netto drifts- resultat i snitt 2,56 % 2021–2025). Men: gjelden er høyest (100 % av inntektene), renteksposeringen er høyest (60,7 %), og vedtatt økonomiplan tapper kassens disposisjonsfond ned mot ~2,9 % i 2029 — kommunen skrev selv ROBEK-advarelsen inn i forrige handlingsprogram.

TOLKNING **Drammens store minusavvik er ikke en sparekonto — det er dels en prestasjon, dels en regning som kan forfalle.** Sykehjemsdekningen for 80+ er halvert til 4,5 % (under halvparten av landssnittet), kommunens egen revisor fant i 2024 «risiko for at tjenestene som gis ikke alltid er forsvarlige» for demente, og 79 % av ansatte melder for få plasser. De store tjenesteområdene er derfor ikke et kuttkart i Drammen — de er et **risikokart**. Det reelle handlingsrommet ligger i å gjennomføre det som allerede er vedtatt, i eiendom/kapital og på inntektssiden.

Handlingsrommet (full begrunnelse i kapittel 6)

TILTAK	LAG	MILL KR/ÅR	FRIKSJON
1 Realisere FRI70-byggstrategien (rest mot måltallet 70 mill)	Lag 2	30–52	middels
2 Konkretisere vedtatte, ufordelte rammekutt (adm 13 + stående 16,7)	Lag 2	15–30	middels
3 Eieruttak/FDV-nivå Drammen Eiendom KF (midlertidig normalisering)	Lag 2	10–20	middels
4 Næringsforvaltning/tilskudd	Lag 3	3–8	lav–middels
Realistisk driftsramme, innfaset 2–4 år		≈ 60–120	
6 Skolestruktur etter 2027 (i dag politisk fredet)	Lag 2	(40–55)	svært høy
11 Eiendomsskatt (grovt anslag; avviklet 1995)	Inntekt	300–450	svært høy

Det viktigste funnet er et gjennomføringsgap, ikke et identifiseringsgap. Av det vedtatte adm-kuttet på 13 mill er 1,0 mill sporbart realisert; av FRI70-målet på 70 mill/år er 17,6 realisert. Kuttpakken fra 2024 (115,8 mill) viste at Drammen *kan* gjennomføre — sykehjemsvedtaket fra 2022 (~31 mill/år) ble stående tross opphevelse og omkamp. Mekanismen som virket der (navngitte tiltak, ansvarlig eier, milepæler) er den som mangler i FRI70 og de ufordelte kuttene.

De tre spørsmålene kommunestyret bør stille

1. Er minusavviket på ~660 mill mot PLO-behovsnivået en prestasjon eller en regning som forfaller — gitt revisors forsvarlighetsfunn og at 80+-befolkningen vokser 51 % til 2040?
2. Hvorfor realiseres ikke vedtatte kutt (1 av 13 mill adm; 17,6 av 70 mill FRI70) — hva er gjennomføringsmekanismen som mangler?
3. Hva er planen når fredningsvedtaket møter 900 færre elever i 2035 — og hva koster det per år å utsette spørsmålet til etter valget?

1 · Det behovskorrigerte bildet: under behovsnivå på nesten alt

VISER Drammen har en levekårstung behovsprofil: sosialhjelpsnøkkelen er 1,27 og barnevernsnøkkelen 1,14 — kommunen kompenseres altså i inntektssystemet for et høyt beregnet behov. Målt mot dette behovet driver Drammen nesten alt billigere enn forventet:

SEKTOR	AVVIK KR/INNB 2025	AVVIK MILL KR/ÅR 2025	AVVIK MILL KR/ÅR 2024	RETNING
Pleie og omsorg	-6 251	-662,6	-452,3	enda dypere under behov
Grunnskole	-1 950	-206,7	-205,1	stabilt dypt under
Sosial ¹	-1 677	-177,7	-179,6	stabilt under
Barnevern	-379	-40,2	-39,3	stabilt under
Barnehage	-623	-66,1	-17,9	dypere under
Administrasjon	-65	-6,9	-0,2	under behov
Kommunehelse	-5	-0,6	+18,6	falt fra eneste pluss til null

2025 (reviderte tall, kommunekonsern); 2024 som sammenligning. Negativt avvik = under behovsnivå. Nevner: 106 013 innb. (2025), 105 452 (2024); landssnitt PLO netto vokste 27 195 → 28 582. ¹ Grov korrigering (sosialhjelpsnøkkel mot bredere KOSTRA-sektor).

TOLKNING Summen av minusavvikene er nå om lag 1,16 mrd kr/år. Tre lesninger er mulige, og sannheten er en blanding: (a) **reell effektivitet** — Drammen har stordriftsfordeler og en gjennomført kuttpakke bak seg; (b) **udekket behov** — særlig i PLO, der kapasitetsindikatorne og revisjonsfunnene peker på drift under press (kapittel 2); (c) **nøkkel-artefakt** — sosialhjelpsnøkkelen overvurderer trolig det KOSTRA-førte sosialbudsjettet (definisjonsforbeholdet over). Uansett lesning er konsekvensen den samme: **det finnes ikke noe stort, ufarlig kuttrom i Drammens tjenstedrift**. I 2025 ligger **ingen sektor over behovsnivå** — kommunehelse, som var det eneste plusset i 2024 (+18,6 mill), har falt til behovsnivå (-0,6 mill). Drammen glir altså ikke nedover fordi driften er blitt billigere, men fordi nivået holdes nede mens behovet og landssnittet vokser: PLO-avviket alene er utdypet fra -452 til -663 mill på ett år. Dette forsterker **risikokart, ikke kuttkart**-konklusjonen.

5-årstrenden: Netto PLO per innbygger vokste bare 11,5 % i Drammen 2021–2025 (landet: ~21 %, Lier: 34,7 %) — institusjonsutgiftene har gått nominelt *ned*. Grunnskole +20,1 % (på landsnivå, men fra et nivå 13 % under). Drammen glir altså nedover relativt til landet år for år — det er villet politikk, men avstanden til forsvarlighetsgulvet krymper tilsvarende.

2 · Pleie og omsorg: billigst — og på kanten

VISER Drammen ligger lavest av de tre kommunene på nesten alle PLO-størrelser:

DRAMMEN BRUTTO KR/INNB PER FUNKSJON	2025	2024	NØKKELTALL	DRAMMEN	LUO	
Institusjon (253+261)	9 832	9 669	Brutto per institusjonsplass 2025, kr	1 825 524	—	
Hjemmebaserte (254+257+258) ¹	14 336	14 090	samme 2024, kr	1 768 156	1 938 618	
Ø-hjelp døgn (256)	125	124	Brutto per hjemmetj.-mottaker 2024, kr	375 113	—	
Sum PLO Drammen	25 859	25 378	Institusjonsbrukere per 1 000 80+ (2024)	80,9	98,7	
SUM PLO 2025 — DE TRE	DRAMMEN	LIER	FR.STAD	Andel 80+ med langtidsplass 2025	4,5 %	~7,0 %
Brutto kr/innb	25 859	32 494	33 148	Andel 80+ i heldøgnsbemannet bolig (2024)	1,3 %	3,3 %

¹ Herav 257 bofellesskap 6 818. Arter 2025 kr/innb: lønn 19 827, kjøp fra private 2 800, refusjon ressurskrevende (AG9) 2 207. Drammen lavest av de tre, fortsatt.

VISER Strukturgrepet er gjennomført, ikke bare vedtatt: sak 60/22 (avvikling av Fredholt og Gulskogen sykehjem, –33 plasser, anslått ~31 mill/år) ble opphevet av Statsforvalteren som ugyldig i første runde, vedtatt på nytt 01.11.2022 og gjennomført — Fredholt gjenåpnet som omsorgsboliger «Kvarteret» i 2024. Andelen 80+ med langtidsplass har deretter falt fra 8,1 % (2021) til 4,5 % (2025).

Varsellampene (kommunens egen revisor, VKR): Demensrevisjonen (feb. 2024) fant det «alvorlig» at gruppen er nedprioritert, med eksplisitt «risiko for at tjenestene som gis ikke alltid er forsvarlige»; **79 % av ansatte mener det er for få sykehjemsplasser for personer med demens**; bare 9 % av pårørende opplever tilstrekkelig støtte; sykefraværet i hjemmetjenesten var ca. 14 % i 2023 (spenn 7–22 %, mål 9,5). Antall personer med demens i Drammen anslås å vokse fra 1 899 (2020) til 4 371 (2050). Økonomistyrings- revisjonen (jan. 2025) dokumenterte i tillegg at helseområdet i flere år fikk budsjetttramme *lavere enn forrige års regnskap* — systematisk urealistisk budsjettering. Revidert tildelingsforskrift er på høring; **ytterligere innstramning av tersklene vil kollidere direkte med hol. § 4-1-gulvet slik revisor har beskrevet det. Ethvert «potensial» avledet av minusavviket på 663 mill strykes derfor som tiltak.**

TOLKNING Strukturen er uendret i 2025: Drammen driver fortsatt billigst per innbygger (25 859 kr mot Liers 32 494 og Fredrikstads 33 148) og har landets-lave sykehjemsdekning (4,5 % mot LuO ~7 %). Det utdypede behovsavviket (–663 mill mot –452 i 2024) er likevel **ikke en større «besparelse»**, men et stadig større gap mot det befolkningen tilsier — driften har ikke blitt billigere, nivået holdes nede mens behovet vokser. Det styrker risikokart-poenget. Drammen kjøper samtidig heldøgnsomsorg privat (rammer: 180 mill/48 mnd voksne, 160 mill barn/unge, leie av sykehjemsplasser fra Skaar Omsorg) og utreder fritt brukervalg i hjemmesykepleien — utredningens egne tall (9 mill/år i økt administrasjon) er for øvrig en *kostnad*, ikke en

besparelse. Det realistiske PLO-handlingsrommet i Drammen er null på kort sikt; oppgaven er å unngå at dagens lave nivå blir morgendagens akuttregning når 80+-gruppen vokser 51 % til 2040.

3 · Oppvekst: billigst per elev, minst margin — og fredet struktur

VISER Drammen bruker 134 817 kr per innbygger 6–15 år — 13,4 % under landssnittet og lavest av de tre. Lærertettheten er presset tilsvarende: på 1.–4. trinn er gruppestørrelsen 14,37 mot normtaket 15 — en margin på **0,63 elever** på kommunenivå (normen gjelder per skole, så enkeltskoler ligger på taket). Grunnskolepoengene har glidd fra 42,6 til 41,8 på tre år.

2024 / 2025-26	DRAMMEN	LIER	FREDRIKSTAD	LANDET
Netto grunnskole per innb. 6–15, kr	134 817	157 792	135 323	155 650
Lærernorm-margin 1.–4. trinn (elever)	0,63	1,20	0,92	1,51
Grunnskolepoeng 2024-25	41,8	43,6	41,3	42,2
Skoler / elever per skole	36 / 323	12 / 289	33 / 282	— / 234
Elevtallsutvikling til 2035 (MMMM)	-7,4 %	-4,1 %	-9,4 %	—

VISER Fredningsvedtaket: Etter en prosess med inntil seks skoler vurdert nedlagt (omtalt potensial ~55 mill/år — KONTEKST-tall fra medier, ikke verifisert vedtaksgrunnlag), vedtok kommunestyret 18.02.2025 at **ingen skoler legges ned**, med enstemmig tillegg om at nye nedleggelses- prosesser ikke skal igangsettes i inneværende periode. Bakteppet var fakkeltog, folkemøter og en politisk snuoperasjon (dokumentert i kildenotatene). Drammen har 7 kommunale skoler under 200 elever.

TOLKNING Kombinasjonen er krevende: skolen drives allerede 13 % under landsnivå per elev, lærernorm-marginen er nesten brukt opp (gruppepestørrelses-grep er i praksis stengt), resultatene faller svakt — og strukturen er fredet til 2027 mens elevtallet faller med ~900 til 2035. Uten strukturgrep stiger kostnaden per elev mekanisk (samme bygg og ledelse på færre elever), og det eneste gjenværende kuttverktøyet ville vært kvalitet. Skolestruktur etter 2027 står derfor i handlingsromskartet som opsjon (40–55 mill, hypotese) — ikke fordi den er politisk lett, men fordi alternativene er verre.

VISER Barnehage: på landsnivå i enhetskostnad (292 278 kr/barn), avvik mot behov –18 mill. Utfordringen er driftsform: kommunale barnehager kjøpte vikarbyråtenester for 27,2 mill i 2025 (ned 23 % fra 2024) — byråbruk begrunnet med å oppfylle bemanningsnormen — og sykefraværet er ~12 %. Moderasjonsordningene ut over nasjonalt minimum ble avviklet fra 01.08.2025 som del av kuttpakken. Nærvær + egen vikarpool er det reelle potensialet her (inngår i tiltak 2-gjennomføringen).

4 · Finans: gode resultater på en høy gjeldssokkel

% AV BRUTTO DRIFTSINNTEKTER	2021	2022	2023	2024	2025	REFERANSE
Netto driftsresultat	3,7	3,7	0,7	1,1	3,6	TBU-anbefaling 1,75; snitt 21–25: 2,56 (best av de tre)
Disposisjonsfond	13,3	11,2	8,3	7,5	8,8	landssnitt 11,6 · kritisk gulv 4
Netto lånegjeld	103,5	102,0	101,0	102,4	100,1	landssnitt 88,1 — høyest sokkel av de tre, hele perioden
Netto renteeksponering	53,3	55,8	59,2	60,7	60,7	landssnitt 48,2 · +1 pp rente = 66 mill/år · ~60 %, høyest av de tre

Reviderte tall, kommuneconsern (KOSTRA 12143). Risikoscore 2024: 6 av 8 (gjeld + rente); 2025: 4 av 8 — beste bedring av de tre, men se engangs-/utbytteforbeholdet under.

VISER Tre forhold nyanserer de gode resultattallene:

- 2024 var nærere null enn det ser ut:** kassens NDR var –4,2 mill og ble reddet av ekstraordinære utbytter (167,5 mill av årets 361,9) og en statlig desemberoverføring. Konsern-NDR på 1,1 % hviler på KF-ene (kasse –0,04 % samme år).
- 2025-overskuddet (349,5 mill) er av kommunen selv forklart med engangseffekter.** Rødt lag kontrollerte pensjonsføringen: Drammens netto premieavvik var en *kostnad* i 2025 — resultatet er altså ikke pensjonspyntet (i motsetning til Fredrikstads). Men utbytteavhengigheten består: budsjettet 283 mill/år fra Å Energi (eierandel 13,4 %) og Vardar svinger med kraftprisen — nedsiderisiko 50–100 mill/år i svake kraftår.
- Vedtatt plan tapper fondet:** HØP 2026–2029 budsjetterer 185,5 mill i fondsbruk til restsaldo ~313 mill i 2029 — **~2,9 % av inntektene for kassen, under faresignal-grensen på 4 %**. Brutto investeringer 7 035 mill gir rente-/avdragsvekst +76,5 mill i 2026 og ytterligere +131 mill til 2029. Kommunens egen formulering: planen «er ikke bærekraftig over tid». Førrige HØP skrev eksplisitt «teoretisk sett null i disposisjonsfond ved utgangen av 2028» med fare for Robek.

Renterisikoen er Drammens største enkelteksponering: netto renteeksponering 6,6 mrd kr betyr at +1 pp koster ~66 mill/år — mer enn halve kuttpakken fra 2024, og mer enn hele 2023-resultatet. Kombinert med utbyttessvingninger kan ett dårlig år (+1,5 pp rente, –80 mill utbytte) koste ~180 mill — mot et fond som etter planen er ~313 mill i 2029. To slike år på rad uten fond er ROBEK-mekanismen (kompl. § 28-1).

TOLKNING Drammen er ikke nærmest ROBEK på trend (fondet steg i 2025) — kommunen er nærmest på **vedtatt plan**. Det er et styringsvalg, ikke en ulykke, og det kan reverseres i neste rullering: hver realisert FRI70-million og hvert konkretisert rammekutt reduserer fondsbruken direkte.

5 · Demografi: mildest bane — fra det strammeste utgangspunktet

	2026	2030	2035	2040	ENDRING
Innbyggere 80+	5 485	6 705	7 474	8 279	+50,9 %
Aldersbæreevne (16–66 per 80+)	12,9	10,6	9,6	8,7	-32 %
Totalbefolkning	106 013	—	—	113 377	+6,9 %
PLO-behovsvekst, mill kr/år (67+/80+-variant)	2 365 (2024)	+232 til +696	—	+834 til +1 415	
Grunnskole-gap, mill kr/år	—	-81	-119	-85	
Barnehage-gap, mill kr/år	—	+29	+62	+103	

TBU-forenklet: 2024-enhetskostnad × framskrevet målgruppe (MMMM publisert 12.06.2026), faste kroner. Gap = brutto omstillingsoppgave; inntektssystemet kompenserer en stor del via kostnadsnøklene.

TOLKNING Drammen har den svakeste 80+-veksten (+51 % mot +65 % i Lier/Fredrikstad) og det laveste relative sumgapet (28 % av dagens nivå i de tre sektorene). Men det milde tallet har en hake: **gapet er lite fordi utgangsnivået allerede er presset**. Framskrivningen arver en 2024-enhetskostnad som kommunen selv har kuttet til under behovsnivå — per 80+ er Drammens PLO-kostnad 456 585 kr mot Liers 592 356. Hvis forsvarlighetsgulvet tvinger nivået opp (revisjonsfunnene i kapittel 2 peker dit, og demensgruppen mer enn doubles mot 2050), vokser gapet tilsvarende: +10 % på enhetskostnaden er ~240 mill/år ekstra i 2040.

- Behovsveksten i 2030 er størst av alle enkeltgap det året** (+696 mill i 80+-varianten) — selv mild relativ bane gir store kroner når basen er 2,4 mrd.
- Skolelettelsen (-81 til -119 mill) er reell, men politisk innelåst** av fredningsvedtaket — den kan bare høstes hvis strukturen får tilpasse seg elevtallet etter 2027.
- Barnehagebehovet snur opp fra ~2030** (+29 → +103 mill) — kapasitetsplanleggingen bør ikke bygges på dagens fallende barnetall.

6 · Handlingsromskartet: gjennomføring, kapital og inntekt

LAG 1 Gulvet: PLO-tildelingsterskler kan ikke strammes (revisors forsvarlighetsfunn, 79 % ansatte melder plassmangel, demensvekst — kapittel 2); PLO ligger nå 663 mill under behov. Lærernorm-marginen (0,63) stenger gruppestørrelses-grep. Barnevernet hadde 6 fristbrudd i 2023 og ligger alt 40 mill under behov. Sosialfeltet 178 mill under behov. I 2025 ligger **ingen sektor over behovsnivå** — kommunehelse, som var det eneste plusset i 2024, har falt til behovsnivå (-0,6 mill). **Ingen av de store tjenestene tåler nye rammekutt uten dokumentert risiko.**

	TILTAK	MILL KR/ÅR	ENGANGS/TID	PRESEDENS	FRIKSJON
Lag 2	1 · Realisere FRI70 — arealeffektivisering/salg formålsbygg; rest mot måltall 70 (realisert 17,6). Krever navngitte tiltak + eier + milepæler, som i kuttpakken 2024	30–52	2027–2029	Eget sykehjemsvedtak 2022 (~31 mill, gjennomført)	middels
Lag 2	2 · Konkretisere ufordelte rammekutt — adm-kuttet 13 mill (1,0 realisert) + stående 16,7 mill/år; inkl. vikarpool barnehage (byråkjøp 27 mill)	15–30	1–2 år	—	middels
Lag 2	3 · Eieruttak/FDV-nivå Drammen Eiendom KF — vedlikehold 245 kr/m ² er 83 % over landsnivå (verdibevaring, men rom for midlertidig normalisering); eieruttak 111,9 mill	10–20	KF-styresak	—	middels
Lag 3	4 · Næringsforvaltning/tilskudd — eneste Lag 3-felt over landsnivå (+8,9 mill); kultur er på snittet, idrett 22 mill under	3–8	løpende	—	lav–middels
bortfalt	Kommunehelse-tiltaket utgår — sektoren var +18,6 mill over behov i 2024, men ligger i 2025 på behovsnivå (-0,6 mill); det behovsavlede potensialet er dermed borte. Eventuelle effektiviseringsgrep må begrunnes uavhengig av behovsavviket	—	—	—	—
	Realistisk driftsramme	60–120	innfaset 2–4 år; forutsetter gjennomføringsmekanisme (se sluttnote)		
Lag 2	6 · Skolestruktur etter 2027 — fredet i dag; 7 skoler under 200 elever, elevtall -7,4 % til 2035. KONTEKST-anslag ~55 mill; settes som opsjon, ikke planramme	(40–55)	etter valget 2027	0 av 6 i 2025 + fredningsvedtak	svært høy
Inntekt	I1 · Eiendomsskatt — avviklet 1995; GROVT anslag skalert fra Fredrikstad-regimet (3,2 ‰, bunnfradrag 1 mill). Kraftnett-varianten (~30 mill) ble foreslått utredet og avvist	300–450	vedtak + taksering 1–2 år	Fredrikstad 337 mill/år	svært høy
Inntekt	I2 · Utbytterisiko — ikke et grep, men en nedside (50–100 mill/år i svake kraftår) som bør styre fondsmålet	(-50–100)	—	—	—

Alle beløp er indikasjoner med intervall, forankret i behovskorrigerede avvik og vedtatte måltall, kvalitetssikret av rødt lag og avgrenset mot Lag 1. Detaljert begrunnelse med lovhjemler: kuttkart-drammen.md.

Prioriteringslogikken: Tiltak 1–2 er ikke nye beslutninger — de er gjennomføring av fattede vedtak, og de alene (45–82 mill) overstiger hele den planlagte fondsbruken per år. Tiltak 6 og 11 er de eneste tallene som monner mot demografiveksten (+696 mill i 2030), og begge krever politisk avklaring i 2027-perioden. Å la være er også et valg — men da bør vedtaket si hva som skal dekke gapet i stedet.

7 · Metode, kvalitetssikring og etterprøvbarehet

Analysen er bygget som en **sverm**: 15 parallelle kildeagenter (KOSTRA-regnskap, finans, tjenestedata, befolkning, Grønt hefte, årsrapporter, handlingsprogram, politiske vedtak, forvaltningsrevisjon, statlige tilsyn, Doffin, Udir/FHI, selskapsregistre, inntektsside, medier), en avstemmingsfase som krysser alle kilder, fem sektoranalytikere, et juridisk klassifisert handlingsromskart — og til slutt et **rødt lag** med mandat til å angripe alt.

Kvalitetssikringen, konkret

- **3 309 datapunkter med full proveniens** (kilde-URL, eksakt spørring, rå verdi, hentetidspunkt). Ingen tallpåstand uten claim.
- **Kontrolltall-validering**: PLO-, grunnskole- og finansindikatorene reprodusert *eksakt* mot Statsforvalterens OBOA-tabell før analysen startet.
- **Drammen-spesifikke kontroller**: tidsserier før 2020 utelatt (sammenslåingen med Nedre Eiker og Svelvik gjør dem ugyldige); kasse/konsern-gapet kartlagt (Drammen Eiendom KF: 1 177 mill i inntekter, 4 916 mill i lån — NDR 2024 kasse $-0,04\%$ vs. konsern $+1,1\%$); sprikende sykefraværstall 2023 satt i konflikt-status og ikke brukt; fritt brukervalg-anslag fra bildebasert PDF satt som hypotese.
- **Rødt lag**: ti angrepspunkter — bl.a. ble pensjonsføringen kontrollert (Drammens 2025-resultat er *ikke* premieavvik-pyntet; netto premieavvik var en kostnad), og funksjonssplitten institusjon/bofellesskap fikk obligatorisk føringsforbehold (Fredholt→«Kvarteret» flytter utgifter mellom funksjoner).
- **Reproduserbarhet**: hvert uttrekk og hver beregning ligger som skript og rådata; reviderte 2025-tall (15.06.2026) er kjørt inn som hovedår.

Hva denne analysen gjør som en ordinær konsulentleveranse ikke gjør

DIMENSJON	TYPISK DRIFTSGJENNOMGANG	DENNE ANALYSEN
Sammenligning	KOSTRA-benchmarking mot kommunegruppe/ASSS, ofte delvis korrigeret	Behovskorrigeret mot Grønt hefte-kriteriene (metodevalidert, avvik $\leq 0,0001$), alltid med ukorrigerete tall ved siden av
Sporbarhet	Aggregerte figurer; grunnlagsdata følger normalt ikke med	Hvert tall sporbart til claim/tabell/spørring; åpen database følger leveransen
Juridisk ramme	Tiltaksliste, ofte uten eksplisitt lovgulv	Tre-lags klassifisering avstemt mot konkrete tilsyns- og revisjonsfunn — i Drammen stryker den eksplisitt PLO-kutt
Politisk realisme	Beløp uten gjennomføringshistorikk	Presedens og friksjon per tiltak (sykehjemsvedtaket gjennomført; skolestruktur 0 av 6 + fredning)
Motstandstest	Én forfatterlinje	Adversarielt rødt lag med dokumenterte verdikter; konflikt-/hypoteseliste publisert
Inntektssiden	Som regel utenfor mandatet	Eget kapittel, tydelig skilt fra kutt (e-skatt-anslag, utbytterisiko, selvkost bekreftet uten rom)

Forbehold

1. 2025-tall er reviderte (innarbeidet 15.06.2026) og brukt som hovedår; «Landet uten Oslo» mangler fortsatt for enkelte 2025-indikatorer (landssnitt inkl. Oslo brukt der det er merket).
2. Grønt hefte-delindekser er beregnet fra kriteriene — ikke offisielt publiserte delindekser.
3. Sosial-korrigeringen er grov (nøkkel ≠ KOSTRA-sektor); Drammens –180 mill skal ikke leses som kuttrom.
4. Skolestruktur-potensialet (~55 mill) er et KONTEKST-tall fra medier — hypotese, ikke verifisert vedtaksgrunnlag.
5. Eiendomsskatt-anslaget (300–450) er grovt skalert uten takstgrunnlag og må alltid siteres med intervall og merke.

Kilder: SSB/KOSTRA-tabellene 12362, 12367, 12143, 12293, 12003, 14534, 12255, 12379, 12051, 07459, 14746 · Grønt hefte 2025/2026 (KDD) · Drammens årsrapporter/årsmeldinger 2023–2025 og HØP 2025–2028/2026–2029 · VKR-forvaltningsrevisjoner · Statsforvalteren/Helsetilsynet · Doffin · Udir · FHI · Brønnøysund. Komplette kildeliste med URL-er: kilder.md og kilder/-mappen. Analyse generert 12.06.2026; reviderte 2025-tall innarbeidet 15.06.2026.

Sluttnote: anbefalt innfasing år for år

TOLKNING Beløp er **helårseffekt av nye grep i hvert år**, mill kr, faste 2024-kroner. Kuttpakken fra 2024 (115,8 mill i 2025 + 60 mill i 2026, full effekt 177,6) ligger i bunn og er i hovedsak realisert — denne planen handler om det som *ikke* er realisert ennå. Forutsetningen for alt: samme gjennomføringsmodell som kuttpakken (navngitt tiltak, ansvarlig eier, milepælsrapportering) — ufordelte rammekutt uten adressat har historisk ~10 % realisering i Drammen (1 av 13 mill).

TILTAK	2026 (REST)	2027	2028	2029	2030 →	FULL EFFEKT
1 · FRI70-realiserings (byggstrategi; navngi objekter høst 2026; salg/avvikling tar 1–2 år per objekt)	0	10–15	20–30	30–45	30–52	30–52
2 · Konkretisere ufordelte kutt (adm 13 + stående 16,7; inkl. vikarpool barnehage)	2–4	8–15	15–30	15–30	15–30	15–30
3 · Drammen Eiendom: eieruttak/FDV (KF-styresak; midlertidig normalisering, ikke varig etterslepsbygging)	0	5–10	10–20	10–20	10–20	10–20
4 · Næring/tilskudd (kan tas i HØP 2027-rulleringen)	0	3–8	3–8	3–8	3–8	3–8
Sum nye driftsgrep (helårseffekt)	2–4	26–48	48–88	58–103	58–110	≈ 60–120¹
Opsjon 6 · Skolestruktur (fredet til 2027; ny skolebruksplan-prosess kan tidligst gi vedtak 2028, virkning 2029/30)	0	0	0	10–20	40–55	(40–55)
Inntekt 11 · Eiendomsskatt (hvis vedtatt des. 2027: taksering 2028, første år maks 1 % → opptrapping)	0	0	0	80–120	200–450	300–450

¹ Planrammen settes til 60–120, ikke kolonnesummen: intervallene er ikke uavhengige (tiltak 2 og 4 deler delvis driver), og maksimum i alt samtidig er urealistisk.

Beslutningspunktene som styrer planen

NÅR	BESLUTNING	HVORFOR DA
Høst 2026 (HØP 2027–2030)	Navngi FRI70-objektene med ansvarlig og milepæler (1); fordele rammekuttene på programområder (2); KF-styresak om eieruttak/FDV (3)	2027-effekt krever vedtak før årsskiftet; ufordelte kutt uten adressat realiseres ikke
2027 (etter valget)	Ta stilling til skolestruktur (6) i planprosess — fredningsvedtaket gjelder inneværende periode	Elevtallet faller ~900 til 2035; hvert utsatt år øker kostnad per elev mekanisk
2027–28	Eiendomsskatt-spørsmålet (11) — reelt vedtak hører hjemme i ny periode; kraftnett-varianten (~30 mill) er minste inngrep	Eneste inntektstall som matcher demografiveksten (+696 mill i 2030)
Løpende	Fondsmål som hensyntar utbytterisiko (nedside 50–100 mill/år); reviderte 2025-tall er innarbeidet (15.06.2026); følg tildelingsforskrift-saken mot forsvarlighetsgulvet	Planen styrer mot 2,9 % fond i 2029 — under faresignal-grensen, med høyest renterisiko av de tre

Hva planen bevisst IKKE inneholder: rammekutt i pleie og omsorg (663 mill under behov, revisor-dokumentert forsvarlighetsrisiko — Lag 1), gruppestørrelses-grep i skolen (margin 0,63), kutt i sosialfeltet eller barnevernet (under behov, fristbrudd 2023), og kultur/idrett (på/under landsnivå).